

УДК: 338.434:330.322.2

*Н. В. Клєцова,
аспірант, Сумський національний аграрний університет*

ПРОГНОЗУВАННЯ ЗМІН В ІНВЕСТИЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті надано узагальнену оцінку експертного опитування, що було проведено на міжнародному рівні та в Україні стосовно можливих інвестиційних змін у сільському господарстві регіонів України; на основі регресійного аналізу спрогнозовано вплив прямих іноземних інвестицій на 2010—2012 рр. у сільськогосподарські підприємства з іноземними інвестиціями Сумської області.

The generalized estimation of the expert questioning which was conducted at an international level, as well as in Ukraine, in relation to possible investment changes in agriculture of Ukraine's regions is given in the article; on the basis of regressive analysis the volumes of direct foreign investments are prognosticated for the period of 2010—2012 in agricultural enterprises with the foreign investments of Sumy region.

Ключові слова: іноземні інвестиції, сільськогосподарське підприємство з іноземними інвестиціями, прогнозування.

Keywords: foreign investments, agricultural enterprise with foreign investments, prognostication.

ВСТУП

Наслідки реформ, що відбуваються останні 10-ть років у сільському господарстві регіонів України, довели необхідність диверсифікації системи економічних відносин, що одночасно охоплює і виробництво, і обіг, і споживання сільськогосподарської продукції. Особливого значення набуває сільське господарство Сумської області, що неодмінно потребує значних інвестиційних ресурсів [1]. Перед Україною та, зокрема, Сумською областю, поставлено доволі складне завдання: формування та розвиток функціонуючих інвестиційних взаємовідносин у сільському господарстві, що були започатковані з часів набуття нашою країною незалежності і тривають до сьогодні. Це стратегічне завдання може бути приведене у дію шляхом вирішення існуючих проблем, що стримують розвиток сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями в Україні, прогнозуванням припливу іноземних інвестицій у сільськогосподарський сектор окремих областей держави та впровадження сприятливих умов функціонування іноземного капіталу в регіонах країни.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розв'язання питання іноземного інвестування постійно привертає увагу багатьох науковців, практиків, політиків, зокрема таких, як П.В. Беаміш, А.І. Бровко, П.І. Гайдуцький, Ю.В. Герасименко, Б.В. Губський, А.С. Інпен, М.І. Кісіль, С.В. Козловський, Н.Б. Кузнєцов, Т.В. Мацибора, І.І. Сталєв, В.Я. Узун, Х. Штанге, С.Ю. Євстратов та інші. Разом з тим особливого значення набуває проблема прогнозування сприятливого інвестиційного середовища для розвитку сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями у регіонах.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На нашу думку, найкраще реалізувати дане завдання змогли б, безпосередньо, іноземні інвестори, фахівці інших країн світу з інвестиційних питань. Щоб знайти відповідь на поставлене питання та спрогнозувати тенденцію іноземного інвестування сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями як в Україні, так і в окремих її регіонах, ми застосували логіко-евристичний метод, зокрема, метод експертних оцінок. Нами було проведено

два експертних опитування, проте, групу респондентів першого і другого опитування склали абсолютно різні учасники. Тож, перше опитування ми здійснили серед учасників міжнародного інвестиційного науково-практичного семінару "Іноземне інвестування в Україні: сучасність і перспективи", що відбувся у грудні 2008 р. у м. Харкові, а друге — серед випускників-магістрів окремих вищих навчальних закладів України*. Для прискорення процесу опитування у першому випадку нами було розроблено анкети трьома мовами: українською, російською та англійською. Зміст анкети у першому та другому випадках був однаковим та формувався на основі проведеного теоретичного аналізу досліджень, що проводились у даній сфері, а також з урахуванням власного бачення цієї проблематики. Респондентам було запропоновано дати експерту оцінку стосовно тієї чи іншої проблеми, що безпосередньо пов'язана з іноземним інвестування сільськогосподарського сектора в Україні та в окремих її регіонах, а також функціонуванням підприємств з іноземними інвестиціями у сільському господарстві. Більша кількість питань було побудовано таким чином, щоб респондент мав можливість максимально диференційовано висловити власну думку стосовно поставлених проблем — деякі запропоновані відповіді на питання мали чотири та більше градацій. При цьому переважна частина питань дозволяла використовувати декілька варіантів відповідей. Спочатку було проведено розрахунок первинних даних анкети та порівняно між собою оцінки респондентів за окремими пунктами анкети. Потім окремі виявлені фактори використовувались у якості груп показників для кількісної оцінки висловленої думки опитуваної аудиторії. І на основі кількісної оцінки інвестиційного середовища області ми надали якісну характеристику умов функціонування сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями у Сумському регіоні.

Важливим показником експертного опитування можна вважати те, що у першому випадку вибірку склали 60-т респондентів різних країн світу, серед яких взяли участь 30-ть фахівців-аналітиків з питань іноземного інвестування, 18-ть керівників підприємств та 12-ть науковців. Серед опитованих майже 67% склали чоловіки та 33% — жінки. Вік респондентів теж варіювався, тож найбільшу вибірку респондентів (40%) склали експерти віком від 30-ти до 39-ти років. У другому випадку вибірку опитованих склали 48-м випускників-магістрів факультету економіки та менеджменту Сумського національного аграрного університету та 54-

ри випускника-магістра інших вищих навчальних закладів України, що розташовані за межами Сумської області (Полтавська державна аграрна академія, Луганський національний аграрний університет, Кримський державний гуманітарний університет). Зазначимо, що вік опитованих коливався у межах від 21-го до 23-х років, при цьому найбільше — 83%, склали групу респондентів 22-х річні студенти. Отже, ми можемо говорити про те, що в обох експертних опитуваннях вибірку респондентів склали найосвіченіша частина суспільства, що безпосередньо посилює достовірність та якість отриманої інформації.

За сучасних умов, що диктують нам міжнародні економічні процеси, дуже важко визначитись підприємцям, політикам, чи країні взагалі, із напрямками подальшого функціонування існуючого бізнесу та будь-яким його розширенням у майбутньому. Світові обставини, що гучно повідомили про себе у вересні 2008 р. і в Україні, призвели до непорозумінь в усіх колах суспільства. Не залишились осторонь і дискусії щодо іноземного інвестування сільськогосподарського сектору України. Тож, сьогодні актуальним залишається питання "чи варто за умов існуючої світової кризи, що охопила й Україну, вкладати інвестиції у сільське господарство?" Щоб знайти відповідь на поставлене питання, спочатку розглянемо експертне опитування учасників міжнародного інвестиційного науково-практичного семінару "Іноземне інвестування в Україні: сучасність і перспективи". З 60-ти опитованих респондентів — представників різних країн світу, фахівців з питань іноземного інвестування, — 45-ть осіб, що складає 75% опитованої аудиторії, відповіли, що підтримують принцип "інвестування на спаді", тобто інвестування за умов кризової ситуації в країні. У той же час мало хто з респондентів дотримуються цієї тактики на практиці. Фахівці-аналітики з питань іноземного інвестування з США, Німеччини, Чехії, Латвії та Італії говорили про те, що поведінка більшої кількості підприємств з іноземними інвестиціями, особливо у галузі сільського господарства, під час економічного спаду є нерациональною, лише 20% підприємств роблять виважені дії — придбання активів інших сільськогосподарських підприємств, решта чекають на часи економічного росту. Іншими словами, зазвичай, компанії продавали власні активи під час спаду економічної ситуації в країні, а не в період економічного росту. Безумовно, таку тенденцію ми можемо пояснити наступним чином: коли доходи зменшуються, а рентабельність на межі руйнації, керівництво підприємств за мету ста-

* Для уникнення недостовірного тлумачення застосуємо до експертного опитування на міжнародному інвестиційному науково-практичному семінарі — перший випадок, а до експертного опитування випускників-магістрів — другий випадок.

Таблиця 1. Мотиви іноземного інвестування у сільське господарство Україну та окремі її регіони

Питання: "Які з перелічених факторів, на Вашу думку, сприяють залученню іноземних інвестицій у сільськогосподарський сектор України та окремі її регіони?"	Експертна оцінка			
	учасників міжнародного інвестиційного семінару		випускників-магістрів	
	осіб	%	осіб	%
1) масштаби ринку та потенціал його росту	12	20,0	9	8,8
2) доступ до нового регіонального ринку (Східна Європа, СНД)	5	8,3	24	23,5
3) якість навичок робочої сили у сільськогосподарському секторі	44	73,3	71	69,6
4) наявність дешевих факторів виробництва у сільському господарстві (робоча сила, енергія, сировина)	55	91,7	75	73,5
5) виробничі потужності	2	3,3	15	14,7
6) підвищення конкурентоспроможності у забезпеченні постачання сільськогосподарської продукції на розвинені ринки (наприклад, Західної Європи)	37	61,7	69	67,6
7) податкові стимули щодо сільгоспвиробників	5	8,3	12	11,8
8) доступ до наукових та технологічних розробок у галузі сільського господарства	14	23,3	62	60,8
9) наявність великої кількості земельних ділянок сільськогосподарського призначення	60	100,0	75	73,5

Джерело: власні дослідження автора.

виль зменшення витрат та намагається не допустити скорочення прибутку, захищаючи такими діями власну фінансову стійкість й відкладаючи першочергові інвестиції та змістовні придбання до кращих часів. Проте, позиції першості втрачаються за лічені місяці, а власні активи поступово розпродаються. І лише ті підприємства, що використовують спад за вдалу можливість зміцнити власні позиції на ринку сільського господарства, здійснюють відповідні придбання активів. Ми не говоримо про те, що під час економічної кризи необхідно "розпорошувати" кошти, а на підйомі економіці бути бездіяними. Очевидним є те, що більшість підприємств завдяки нестабільному фінансовому стану просто не мають можливості скористатися шансом, що надає їм кризова ситуація у країні. На нашу думку, деякі сільськогосподарські підприємства Сумської області, зокрема ПП "Дружба 6", ТОВ "Голландська аграрна компанія", ТОВ "Агріфас" мають можливість вдало обміркувати ситуацію, що відбувається в Україні на власну користь. Тому що економічна ситуація, що опанувала Сумщину, призводить сільгоспвиробників, а, зокрема, виробників висококласного посівного матеріалу, до кризових наслідків. І на "плаву" залишаються лише добре підготовлені, вчасно зорієнтовані, що мають глибокий потенціал підприємства.

Абсолютно по-іншому розподілились думки експертів другої групи, що склали випускники-магістри вищих навчальних закладів щодо питання "Чи варто за умов існуючої світової кризи, що охопила й Україну, вкладати інвестиції у сільське господарство?". Так, 35% опитуваної аудиторії говорять про те, що не завжди необхідно вкладати інвестиції у сільське господарство у кризових ситуаціях, при цьому виникла й розбіжність думок стосовно однозначної відповіді на поставлене питання. Тому, по 33% респондентів говорять "так" та водночас "ні". Пояснити таку точку зору експертів другої групи можна тим, що переважна частка опитуваної аудиторії оперувала виключно теоретичними знаннями та навичками у даній сфері.

У пошуку шляхів підвищення ефективності господарювання сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями як в Україні, так і в Сумській області, заслуговує на

увагу мотиви роботи іноземних інвесторів на території нашої країни. З цією метою дане питання нами було включено до анкети експертного опитування. Отже, проаналізуємо відповіді респондентів — представників різних країн світу, учасників міжнародного інвестиційного науково-практичного семінару та випускників-магістрів вищих навчальних закладів України (табл. 1).

Аналізуючи наведені дані, ми бачимо, що думка міжнародних експертів та випускників-магістрів вищих навчальних закладів у визначенні пріоритетних факторів, що сприяють припливу іноземного капіталу в сільське господарство нашої країни, практично співпадає. Так, у якості першочергової мети вкладання іноземних інвестицій у сільськогосподарський сектор України та окремих її регіонів обидві групи респондентів наголосили на наявності великої кількості земельних ділянок сільськогосподарського призначення. При чому в першому випадку думка експертів співпала на 100%, а у другому випадку погляди респондентів поділилися навпіл по 73,5% за наявність великої кількості земельних ділянок та за наявність дешевих факторів виробництва у даній галузі. Останній фактор міжнародні експерти виділили на другому місці, віддавши за нього 91,7% голосів.

Пояснити привілейованість для іноземних інвесторів фактору наявності великої кількості земельних ділянок сільськогосподарського призначення можна тим, що Украї-

на традиційно займає позиції лідера в Європі за кількістю сільськогосподарських земель. Цей факт знаходить підтвердження в тому, що саме в Україні зосереджено більше, ніж 30% світових запасів чорнозему. З цього об'єму 69% або ж 32 млн га складає рілля, що обробляється. Для порівняння наведемо таку інформацію, що у Франції, наприклад, менше, ніж 20 млн га рілля; у Іспанії, Німеччині та Польщі — менше, ніж 15 млн га; а у Британії та Італії взагалі — менше, ніж 10 млн га.

Приблизно однаково розподілились голоси щодо якості навичок української робочої сили у сільськогосподарському секторі. Тож, у першому випадку 73,3%, а у другому — 69,6% респондентів вважають, що даний фактор сприяє надходженню іноземних інвестицій у сільське господарство. Крім цього, необхідно звернути увагу й на фактор, що говорить про підвищення конкурентоспроможності постачання сільськогосподарської продукції на розвинені ринки. 61,7% міжнародних експертів, особливо фахівців-аналітиків та науковців, підкреслили цей фактор як один із визначальних; та 67,6% респондентів у другому випадку опитування поставили даний фактор до переліку першочергових. Саме це положення, на думку експертів, замикає перелік основних моментів, що необхідно враховувати при залученні іноземного капіталу на територію нашої держави.

Для повноти картини, до результатів експертного опитування, що було проведено нами стосовно мотивів іноземних інвесторів, що сприяють залученню закордонного капіталу в країну, додамо результати опитування іноземних інвесторів, що проводив Консорціум Flemings/SARS [2, 3]. Тож, фактор наявності дешевих факторів виробництва (робоча сила, енергія, сировина) за дослідженнями Flemings/SARS, посідає середні позиції стосовно думки опитуваної аудиторії, у той час як за нашими дослідженнями — це один із першочергових факторів. Проте, якість навичок робочої сили у дослідженнях консорціуму, як і у наших дослідженнях, виступає тим показником, що має безпосередній вплив на вибір інвестора об'єкту інвестування.

Окрім виявлення сприятливих позицій щодо залучення іноземного капіталу, перед нами була поставлена мета з'ясувати, чи являються підприємства з іноземними інвестиціями у сільському господарстві ефективною формою співпраці між закордонним та національним партнерами? Дослідження показали, що 95% міжнародних експертів та 88,2% студентів-магістрів вищих навчальних закладів України висловили позитивне ставлення до даної форми співпраці. Більше того, серед респондентів на міжнародному семінарі 15-ти керівників підприємств — представників різних країн

світу, лише один заявив про те, що має наміри зупинити роботу власного підприємства з іноземними інвестиціями в Україні, проте більша кількість планують подальший розвиток, або ж за сучасних умов не збираються яким-небудь чином міняти за розмірами та організацією існуючі підприємства.

Важливо відмітити, що переважна частка іноземних інвесторів у сільськогосподарських підприємствах з іноземними інвестиціями продовжують вести роботу власного підприємства на батьківщині. Перед тим як спрямувати бізнес в Україну, 10-ть керівників підприємств зробили акцент на тому, що іноземні інвестори їхніх підприємств вже мали досвід щодо інвестування та заснування підприємств на батьківщині, або ж у інших східноєвропейських країнах. Наприклад, керівник підприємства, у статутному фонді якого мають місце інвестиції представників Голландії, зазначив — перед тим, як спрямувати в Україну, іноземний інвестор спочатку заснував сільськогосподарське підприємство у Німеччині, Польщі, і лише потім в Україні. Організація та менеджмент українського підприємства виступають ключовими аспектами такого інвестування, а моделі менеджменту залежать від інвестора [4]. При опитуванні всі керівники підприємств відповіли, що довгострокові рішення вони приймають виключно зі згодою іноземних інвесторів, проте абсолютно різними є організація щоденних робіт та тривалість присутності інвесторів.

Вагомим є і той факт, що майже в усіх випадках підприємства були засновані у формі українського товариства з обмеженою відповідальністю, причому більша кількість була утворена заново, а не виникла в результаті участі у вже існуючому українському підприємстві. Інвестиції фінансувались переважно за рахунок власного капіталу, випадків використання чи надання кредиту одного з українських банків не було взагалі. Біля 80% опитуваних підприємств були утворені після 2000 р.

Розійшлись у думках експерти у першому та другому випадках щодо найпривабливіших регіонів України для іноземного інвестування сільського господарства. Так, міжнародні експерти (31,7%) надали перевагу Півдню, проте 28,3% — Сходу, 25% — Центру та 15% — Заходу. Випускники-магістри вищих навчальних закладів теж дотримуються думки, що Південь є найпривабливішим, але різниця між Півднем, Сходом та Центром в середньому 5%. Це говорить про те, що дана точка зору є спірною і кожне тлумачення можна розглядати як з позитивного, так і з негативного аспектів.

На питання "Якби Ви мали можливість здійснювати інвестиційну діяльність сільськогосподарського сектору у регіонах, що згідно рейтингу інвестиційної привабливості регіонів України [5] належать до Центральної частини

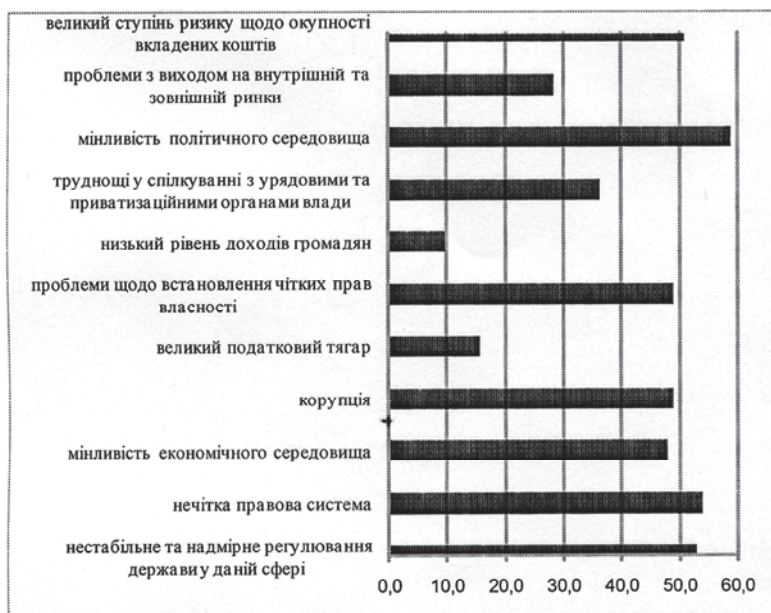
України, то яким би з них Ви надали перевагу?" оцінка міжнародних експертів та випускників-магістрів вищих навчальних закладів теж набула спірної позиції. З одного боку, обізнаність з цього питання експертів другої групи можна вважати більш об'єктивною, тому що вони виростили на теренах даних регіонів, проте міжнародні експерти так впевнено та ґрунтовно говорили про власне бачення стосовно поставленої проблеми, що іноді складалось враження, що іноземні інвестори знають набагато більше про інвестиційний клімат та умови ведення сільського господарства на території нашої країни, аніж ми, власне, українці. Без сумніву, перевагу як експерти у першому випадку, так і у другому випадку, надали Київській області (36,7% та 33,3%). Обґрунтувати таку позицію можна з того, що саме Київська область є центром держави, стратегічно вигідним місцем реалізації сільськогосподарської продукції з достатньо розвинутою інфраструктурою. Далі у рейтингу, на думку опитуваної аудиторії, стоїть Полтавська область (18,3% та 24,5%) та Житомирська область (15% та 16,7%). На наступній сходинці думки респондентів дещо розділились, тому що за даними опитування випускників-магістрів вищих навчальних закладів на четвертому місці розташувалась Сумська область (15,7%), у той час як міжнародні експерти поставили Сумську область на 5-ту сходинку (11,7%) після Черкаської області (13,3%). Решта регіонів отримали у середньому по 2% голосів у кожній виборці респондентів.

Те, що Сумська область увійшла до 5-ки, з 8-ми запропонованих для оцінки привабливості регіонів України у здійсненні сільськогосподарської діяльності іноземними інвесторами, фахівці-аналітики підкреслили головну рису, що притаманна лише даній області: розташування біля кордону Російської Федерації. З одного боку це положення є досить вагомим, проте, окрім близького розташування до кордону з Росією, зокрема межування з Брянською, Курською та Белгородською областями, що полегшує умови експорту сільськогосподарської продукції, Сумська область залишається у вигріш і у випадку форс-мажорних обставин, що можуть бути спричинені природними умовами. Зазвичай, при вході на ринок сільськогосподарської продукції, іноземні інвестори аналізують показники забезпеченості трудовими ресурсами, рівень розвитку інфраструктури, рівень інвестиційної активності, рівень концентрації капіталу, щоб реально оцінити привабливість регіону в сільському господарстві. Однак, на нашу думку, цього не достатньо, особливо у здійсненні рослинництва, тому що ця галузь потребує, перш за все, сприятливих кліматичних умов. Саме за цією характеристикою Сумську область можна поставити на першу сходинку. Сприятливе роз-

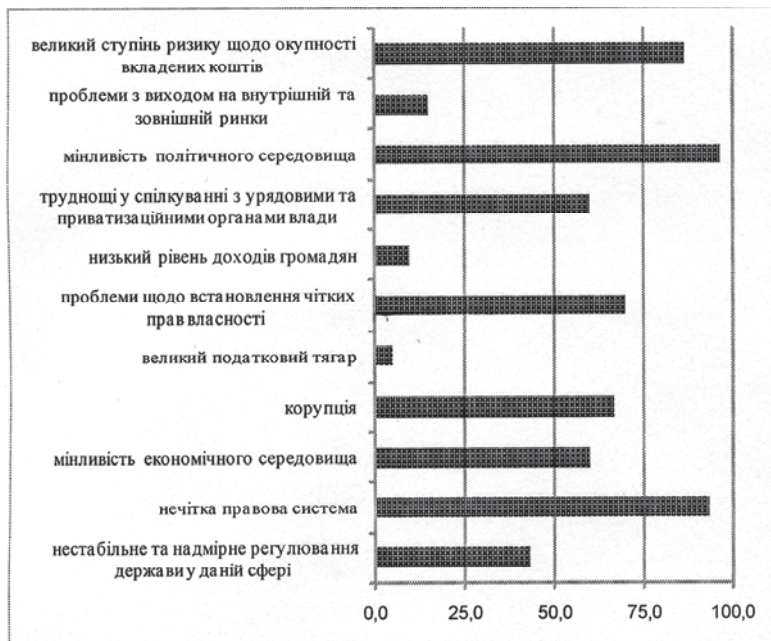
ташування за геологічною структурою, говорить про стійкість Сумської області до землетрусів та повеней, що зменшує ризик ведення рослинництва з точки зору кліматичних умов. На наш погляд, особливої переваги традиційно Сумщина набуває у веденні рослинництва, тому що ресурси для розвитку цієї галузі саме у Сумській області виключно великі та сприятливі. В області налічується більше, ніж 1,7 млн га сільськогосподарських угідь, у тому числі 1,3 млн га рілля. Для порівняння зазначимо, що в Україні у середньому розрахунку на одного мешканця припадає 0,66 га рілля, у той час як у Сумській області — 0,96га.

Нагальним питанням для обговорення на Сумщині можна вважати недоінвестування галузі тваринництва, що протягом 2006—2007 рр. не отримувала іноземних інвестицій взагалі. Респондентам було поставлене питання стосовно сприяння припливу іноземних інвестицій у сільськогосподарські підприємства з іноземними інвестиціями даної області, що спеціалізуються за напрямом тваринництва. У першому (60%) та другому (43,1%) випадках думки експертів співпали, на що було запропоновано розвивати зерновий комплекс у рослинництві Сумської області, що виступатиме підґрунтям для збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва регіону. Проте, випускники-магістри вищих навчальних закладів також надали 43,1% голосів за аспект застосування системи кластерів стосовно певних сільськогосподарських підприємств, що також підтримало 30% міжнародних експертів.

Протягом останніх десяти років відбувається активна дискусія серед великої кількості науковців, політиків, аналітиків, керівників підприємств різних форм власності щодо інвестиційного середовища у сільськогосподарському секторі регіонів України. Ми це питання також не залишили поза увагою, і включили до переліку питань анкети. Отже, 50% респондентів, що склали міжнародні експерти, визначили інвестиційне середовище у сільському господарстві регіонів України, як переважно негативне, а 10% опитуваної аудиторії підкреслили, що його взагалі не існує. Що ж стосується думки експертів у другому випадку, то погляди опитуваної аудиторії поділились навпіл по 46,1% переважно негативно та переважно позитивно, а 7,8% експертів зупинились на положенні, що інвестиційного середовища у сільському господарстві регіонів України взагалі не існує. Думки, що були висловлені експертами у обох випадках говорять про те, що необхідно працювати над інвестиційним середовищем сільськогосподарського сектору регіонів України, у тому числі й Сумській області, робити умови ведення діяльності сприятливими для іноземних інвесторів, усувати існуючі прогалини та шукати альтернативні шляхи, що підви-

Думка випускників-магістрів ВНЗ

Думка міжнародних експертів

Рис. 1. Причини, що гальмують приплив іноземних інвестицій у сільськогосподарські підприємства регіонів України (з точки зору опитуваної аудиторії), %

Джерело: власні дослідження автора на основі двох експертних опитувань: 1) 60-ти респондентів (30-ть представники різних країн світу), серед яких 30-ть фахівців-аналітиків з питань іноземного інвестування, 18-ть керівників підприємств та 12-ть науковців; 2) 102-ва респонденти випускники-магістри ВНЗ.

щуватимуть привабливість сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями.

Що ж саме гальмує приплив іноземних інвестицій у сільськогосподарські підприємства регіонів України? Дане питання набуло гострої дискусії серед опитуваної аудиторії, тому що

із переліку запропонованих факторів, половину респондентів позначили як першочергові та обов'язкові. У якості причин нами було обрано за основу перелік тих положень, що використовував у своєму дослідженні Консорціум Flemings/SARS (рис. 1).

Ми бачимо, що думка міжнародних експертів та випускників-магістрів вищих навчальних закладів щодо пріоритетності факторів, що стримують надходження іноземного капіталу до сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями у регіонах України майже однакова, спірним залишається питання їх черговості. Тож, 96,7% міжнародних експертів та 58,8% випускників-магістрів вищих навчальних закладів, що складає найбільшу частку опитуваної аудиторії, акцентували увагу на мінливості політичного середовища. Відверто кажучи, це не є дивним, тому що стабільність законодавчої бази України як стосовно сільського господарства, так й інших галузей економіки, залишає бажати кращого.

Зазначимо, що не лише у Сумській області, а й загалом в Україні, велика кількість підприємств з іноземними інвестиціями у сільському господарстві перебувають лише у початковій фазі розвитку. Додатково була висловлена думка керівників підприємств на міжнародному інвестиційному семінарі щодо причин, що гальмують приплив іноземних інвестицій у сільськогосподарські підприємства регіонів України. Деякі керівники підкреслили, окрім факторів глобального характеру, що наведено у анкеті, вони зіткнулися із переліком загальних проблем місцевого значення, наприклад, пошук гідної та кваліфікованої робочої сили саме за спеціалізацією їхніх підприємств у регіоні функціонування новоствореного підприємства. Це питання стосується всіх рівнів кваліфікації, починаючи із сільськогосподарських робітників та закінчуючи бухгалтерами і керівним персоналом. Більше того, перш ніж починати спільну інвестиційну діяльність в Україні, не завадило б проводити моніторинг інвестиційного середовища окремих сільськогосподарських підприємств регіону.

Останнім часом з'явилась ще одна група проблем: надійність попередньо зібраної інформації про ситуацію, що панує у сільськогосподарському секторі України та її регіонах.

Більшість опитуваних керівників говорили про те, що інвестори їхніх підприємств недооцінили існуючі сільськогосподарські проблеми в окремих регіонах України. Наприклад, умови для рослинництва в Україні відрізняються від умов на батьківщині інвесторів, що в свою чергу впливає на зібраний врожай. Тож, деякі іноземні інвестори перенесли центр власної життєдіяльності, разом із родиною, в Україну, проте до соціального оточення на селі необхідно спочатку звикнути (це маєтсья на у вазі не з негативної позиції). Більше того, рівень життя в українському селі практично неможливо порівняти з умовами життя на батьківщині інвесторів. У таких випадках майже всі рішення стосовно щоденної роботи, іноземний та вітчизняний учасники приймають власноруч. Зовсім інакше постає питання, якщо іноземний інвестор, окрім підприємства в Україні, володіє

ще й власним підприємством чи підприємствами на батьківщині. У таких випадках, керівництво щоденними роботами іноземний інвестор доручає або національному партнеру, або ж зарахованому до штату керівнику підприємства, що народився в Україні чи на батьківщині іноземного інвестора. При цьому іноземний інвестор регулярно приїжджає в Україну на декілька днів, чи взагалі присутній протягом сівби, збору урожаю та обробки земель. Проте, за розмірами таке сільськогосподарське підприємство з іноземними інвестиціями має бути достатньо великим, щоб були у наявності фінансові можливості для такого роду рішення, і, більше того, необхідно знайти кваліфікованого спеціаліста на таку посаду.

Обговорювалось питання щодо менеджменту у межах родини, наприклад, розподіл праці між батьком та сином, коли один із них керує процесом роботи на батьківщині, а інший — в Україні, або вони підмінюють один одного у керівництві на підприємстві, що розташоване в Україні. Крім того, набула поширення серед респондентів форма заочного управління на підприємстві з іноземними інвестиціям, коли один партнер, зазвичай український, керує підприємством, погоджуючи власні дії з іншим — іноземним партнером. При цьому особливе значення має наявність українського партнера, якому можна було б довіряти,

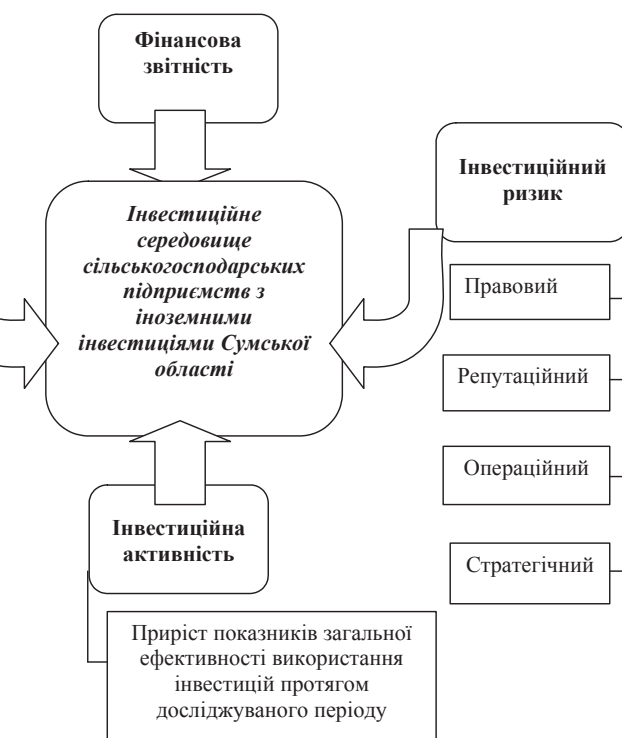

Рис. 2. Основні фактори, що формують інвестиційне середовище сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями у Сумській області

Джерело: власні дослідження автора на основі проведеного експертного опитування 162-х респондентів.

або ж консультанта, який зміг би підтримати іноземного інвестора, при необхідності, у візитах до державних інстанцій та допомогти зрозуміти українську господарську практику саме на початковій стадії існування сільськогосподарського підприємства з іноземними інвестиціями.

Проведене експертне опитування щодо прогнозування можливих інвестиційних змін у сільськогосподарському секторі регіонів України показало, що загалом, не відбувається значного розподілення поглядів респондентів стосовно факторів існування та подальшого розвитку інвестиційної діяльності на сільськогосподарських підприємствах з іноземними інвестиціями. Не виявилось жодної групи експертів, що категорично говорила б про безнадійність припливу іноземного капіталу в окремі регіони України. Було зазначено й привілеї деяких областей саме для інвестування у сільськогосподарський сектор, зокрема рослинництво.

Між іншим, для того, щоб сприяти розвитку сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями в Сумській області, необхідно створити, перш за все, сприятливе інвестиційне середовище, що, на нашу думку, повинно враховувати особливості інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості як регіонів і підприємства, так і країни у цілому. Зазначимо, що створювати привабливе інвести-

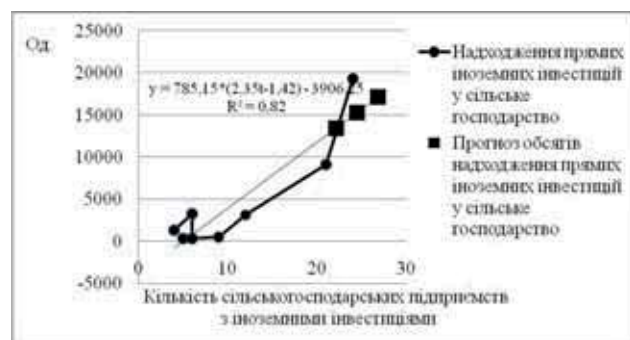

Рис. 3. Прогноз обсягів надходження прямих іноземних інвестицій у сільськогосподарські підприємства з іноземними інвестиціями Сумської області на період 2010–2012 рр., тис. дол. США

ційне середовище регіону в сільському господарстві можна за різними аспектами, проте ми пропонуємо відштовхуватись від тих позицій, що були висловлені респондентами у процесі проведеного нами експертного опитування (рис. 2).

Беручи до уваги ситуацію, що панує у інвестиційному середовищі регіонів України, зокрема в Сумській області, ми зробили короткострокове прогнозування припливу іноземних інвестицій на період 2010–2012 рр. у сільськогосподарські підприємства (рис. 3).

Ми бачимо, що обсяг прямих іноземних інвестицій у 2010 р., у порівнянні з 2009 р., зменшиться на 5,9 млн дол. США. Це обумовлено кризовими явищами, що почали впливати на глобальне економічне середовище ще наприкінці 2008 р. і тривають до сьогодні включно. Проте, на початку 2011 р. відбуватиметься тенденція до збільшення кількості сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями, а це говорить про те, що матиме місце і підвищення обсягів припливу іноземних інвестицій у сільське господарство області. Так, у 2011 р. обсяг прямих іноземних інвестицій до підприємств з іноземними інвестиціями, що функціонують у сільському господарстві Сумської області, складатиме 15,3 млн дол. США, а на початок 2012 р. — 17,1 млн дол. США, що вказує на відновлення інвестиційної спроможності сільськогосподарського сектору даного регіону у майбутньому.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вище сказане, ми можемо говорити про те, що на віль за умов інвестиційного попиту протягом 2007–2008 рр., сьогодні в регіонах України, зокрема у Сумській області, склалась така ситуація, що все ж найбільш привабливими для вкладання позичкових коштів та коштів іноземних інвесторів є види економічної діяльності, що не відно-

сяться до високотехнологічних та не виступають рушійною силою інноваційного розвитку регіону. Тому для подолання незручностей, що висунула інвестиційна криза сільськогосподарським підприємствам з іноземними інвестиціями на Сумщині, необхідно докласти великих зусиль, щоб мати привілейовані перспективи розвитку та забезпечити прибутковість інвестиційних капіталовкладень закордонних та національних учасників саме у цю галузь. Результати експертного опитування показали, що формується група факторів як позитивного, так і негативного впливу, що потребують вирішення у найближчий час. Крім того, проведене нами короткострокове прогнозування можливих інвестиційних змін у сільському господарстві Сумської області, показало, що матиме місце позитивна тенденція припливу прямих іноземних інвестицій у 2011–2012 рр., що водночас обумовлюватиме розвиток нових функціонуючих підприємств з іноземними інвестиціями у даній галузі.

Література:

1. Клецова Н. В. Формування інвестиційного клімату у сільськогосподарських підприємствах з іноземними інвестиціями Сумщини / Клецова Н. В. // *Економіка Крима*. — 2009. — № 26. — С. 48–52.
2. Жорник В. Н. Перспективи привлечення иностранных инвестиций в Украину (теория и практика): монография / В. Н. Жорник, О. А. Макеева; Министерство образования и науки Украины, Одес. нац. ун-т им. И. И. Мечникова. — Одесса: Астропринт, 2002. — 520 с.
3. Федоренко В. Г. Економічні та організаційно-правові аспекти іноземних інвестицій в Україні: монография / В. Г. Федоренко, Т. О. Проценко, В. В. Солдатенко, Д. В. Степанов; за ред. В. Г. Федоренко; Держ. податкова адмін. України, Нац. акад. держ. податкової служби України. — Ірпінь, 2004. — 397 с.
4. Клецова Н. В. Історія становлення та перспективи розвитку сільськогосподарських підприємств з іноземними інвестиціями / Клецова Н. В. // *Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інноваційно-інноваційного розвитку в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (23–24 жовтня 2008 р.)*. У 3-х частинах. Ч. 2 / Національна академія наук України, Рада по вивченню продуктивних сил України [та ін.]. — К.: РВПС України НАН України, 2008. — С. 253–256.
5. Мітал О. Г. Інвестиційна діяльність регіонів на сучасному етапі розвитку економіки / Мітал О. Г. // *Інвестиції: практика та досвід*. — 2008. — № 1. — С. 13–17.

Стаття надійшла до редакції 25.08.2009 р.